

Гнатюк О.В.\*

**ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНИХ СВІТОВИХ ПРОЦЕСІВ ДО 2015 РОКУ (НА ОСНОВІ ДОПОВІДІ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ З РОЗВІДКИ США)**

*In the article the author analyses the global development trends till 2015 on the basis of the US National Intelligence Council report that gives an opportunity to look in a different way on the prospects of the modern civilization. The main conclusion is that according to the all four scenarios of the world development one will observe moderate and stable economic growth with the US domination.*

З метою довгострокового планування майбутнього Національною радою з розвідки (НРР) США було підготовлено аналітичні дослідження – «Глобальні тенденції розвитку людства до 2010», «Глобальні тенденції розвитку людства до 2015» і «Обриси майбутнього світу. Глобальні тенденції розвитку людства до 2020», які дозволяють по-новому поглянути на перспективи сучасної цивілізації.

Так, у «Глобальних тенденціях 2015» ключовими факторами, які сформують світ 2015 року стануть: демографічні тенденції, природні ресурси і навколишнє середовище, наука і технологія, світова економіка і глобалізація, національна та інтернаціональна влада, майбутні конфлікти, роль США.

Досліджуючи ці фактори, слід враховувати наступні моменти: жодні фактори чи тенденції не матимуть визначального впливу на стан справ у всьому світі 2015 року; кожен фактор чинитиме різний вплив у різних регіонах і країнах; фактори не обов'язково підсилюють один одного, у деяких випадках вони можуть діяти у протилежних напрямках.

Говорячи про *демографічні тенденції*, слід звернути увагу на зростання кількості населення у світі станом на 2015 рік до 7.2 млрд. людей у порівнянні з 6.1 млрд. людей у 2000 році. У країнах з розвинутою ринковою економікою і в більшості країн з ринковою економікою, що розвиваються зниження рівня народжуваності і старіння населення приведуть до зростання ролі систем охорони здоров'я і збільшенню пенсійних розходів на фоні зменшення відносної чисельності працездатного населення, напруги з виконанням соціальних обов'язків і виникнення значного дефіциту чисельності і продуктивності робочої сили. У інших країнах такі тенденції стануть основою збільшення працездатного населення, і відносним зменшенням ролі дітей у віковій структурі, що позитивно відобразиться на потенціалі економічного росту і політичній стабільності.

*Природні ресурси і навколишнє середовище.* В цілому виробництво продуктів харчування буде задовольняти зростаючу кількість населення, але внаслідок слабкості інфраструктури, політичної нестабільності і хронічної бідності у деяких районах Африки, нестаток їжі буде відчутним тут у 2015 році. У країнах з репресивною політикою уряду та внутрішніми конфліктами також ймовірно буде виникнення голоду та епідемій. Не дивлячись на очікуване зростання глобальних потреб в енергії на 50%, ресурсів для її задоволення буде достатньо. Хоча регіон Персидської затоки залишиться важливим джерелом нафти, світовий енергетичний ринок, швидше всього буде складатись з двох відносно визначених систем: одна буде обслуговувати споживачів ( у тому числі США) із запасів басейну Ат-

\* аспірант відділу трансатлантичних досліджень Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України

Науковий керівник: проф. Макаренко Є.А.

лантичного океану, інша – переважно азійських споживачів (при зростаючій ролі Китаю та Індії) з місця народження Персидської затоки і, у меншій степені, Каспійського регіону і Центральної Азії. Нестача води і труднощі з її розподілом стануть важким випробуванням для урядів країн Середнього і Близького Сходу, Африки до півдня від Сахари, Південної Азії, а також Північного Китаю. Ситуація у цих регіонах загостриться до 2015 року.

У сфері науки та технологій відчутним стане скачок в інформаційних технологіях, а також вдосконалюватимуться нові способи використання біотехнологій. Інтеграція чи злиття революцій, які продовжуються у сфері інформаційних технологій, біотехнологій, діловодства і нанотехнологій приведуть до різкого збільшення інвестицій у технології, що у подальшому буде стимулювати інновації у найбільш розвинутих країнах. Технології стануть доступнішими за ціною, що сприятиме їх розповсюдженню у всьому світі. Такі трансформації відкриють перед державами нові економічні і політичні можливості, але зменшать можливості контролю за негативним контентом потоків інформації.

*Світова економіка і глобалізація.* Зв'язана у єдину сітку світова економіка буде керуватись швидкими і в основному нічим не обмеженими потоками інформації, ідей, культурних цінностей, капіталу, товарів і послуг людей, тобто факторами глобалізації. Ця економіка, ставши глобальною, у кінцевому результаті буде сприяти політичній стабільності у світі 2015 року, хоча її досягнення і вигоди зможуть не всі оцінити. У порівнянні з промисловою революцією процес глобалізації буде більш стислим; його розвиток буде нерівномірним, супроводжуватиметься хронічною фінансовою нестійкістю і зростаючим економічним розривом.

*Національна та інтернаціональна влада.* Державні інститути, як і раніше, залишаться головними гравцями на міжнародній арені, але національні уряди будуть поступово втрачати контроль за транскордонними обмінами інформацією, передачами технологій, розповсюдженням хвороб, міграцією населення, торгівлею зброєю і фінансовими операціями, незалежно від того, будуть вони законними чи незаконними. Роль недержавних гравців, від комерційних компаній до громадських організацій, буде ставати все більш важливою як у внутрішніх, так і в міжнародних справах. Якість державного і міждержавного управління буде у значній мірі визначати те, наскільки успішно держави і їх спільноти з трьома видами загроз: асиметричні загрози, коли ворожі держави і неурядові організації уникають прямого військового протистояння з США, але розробляють стратегічні і тактичні плани та зброю - інколи вдосконалені за допомогою побічних технологій – для мінімізації американської міці і нанесенні ударів у віднайдені слабкі місця зможуть контролювати ці глобальні сили.

*Майбутні конфлікти.* США у 2015 році збережуть суттєву технологічну перевагу у засобах інформаційного контролю за театром воєнних дій і високоточному озброєнні. Їм прийдеться зіткнутись;

- стратегічні загрози зі сторони зброї масового ураження, включаючи ракети з ядерними боеголовками; якщо не відбудеться значних економічних або політичних змін, то Росія і Кита, а також (з великою імовірністю) Північна Корея, Іран та Ірак будуть мати можливість атакувати Сполучені Штати; можливість застосування нетрадиційних способів доставки зброї масового ураження державами чи недержавними організаціями також значно зросте;

- регіональні воєнні загрози, що визначаються у збереженні великих збройних сил деякими державами, які керуються уявленнями і озброєні технологіями, що являють собою суміш уявлень і технологій часів холодної війни і періоду, який за нею слідував.

Збережеться потенціал для виникнення конфліктів у Азії (від зіткнення Індії та Пакистану до зіткнення Китаю і Тайваню), а також серед антагоністів на Близькому Сході.

Частота виникнення внутрішніх конфліктів, породжених релігійними, етнічними, економічними чи політичними розбіжностями збережеться на попередньому рівні або навіть посиляться.

*Роль Сполучених Штатів Америки.* США залишаться наймасштабнішою силою світової спільноти. Глобальний економічний, технологічний, військовий і дипломатичний вплив, зі сторони США у 2015 році, не матиме рівних як серед інших країн, так і серед регіональних і міжнародних організацій. Ця міць не тільки повинна забезпечити виключне положення Америки, але й зробити США ключовим елементом у міжнародній системі.

- США залишаться в авангарді революції, що відбувається у сферах інформатики, біотехнології та інших;
- як і союзники, так і супротивники США будуть враховувати фактори американського військового першества, формуючи інтереси національної безпеки і свої цілі;
- деякі країни – ворожі і союзні – час від часу будуть виявляти супротив тому, у чому вони бачать прояви американської «гегемонії»;
- за відсутності очевидної і переважаючої загрози безпеці Сполученим Штатам буде нелегко використовувати економічне лідерство для підтримки своєї зовнішньополітичної програми;
- США зіткнуться також з великими труднощами при формуванні коаліції для захисту своїх політичних інтересів, хоча міжнародна спільнота буде часто, хоча навіть і не із задоволенням, звертатися до Вашингтону з проханням керувати зусиллями багатьох зацікавлених сторін у ситуаціях реальних чи потенційних конфліктів;
- на світовій арені зросте кількість важливих гравців, що поставить під сумнів лідерство США чи тих, що чинять супротив їм, а також тих, що сприяють їх зміцненню: такі країни, як Китай, Росія, Індія, Мексика і Бразилія; регіональні організації, на подібні ЄС; численність набираючих все більшу силу багатонаціональних корпорацій і некомерційних організацій зі своїми власними інтересами.

Автори дослідження пропонують чотири версії глобального майбутнього, у якому всі вищезазначені чинники взаємодіятимуть у різних варіаціях. Сценарії можна об'єднати у дві групи: у першій з них протиставляються позитивні і негативні ефекти глобалізації (сюди слід віднести сценарій «всеохоплюючої глобалізації» та сценарій «згубної глобалізації»), а в другій – конкурентний регіоналізм і перехід до регіонального військового конфлікту (сценарій «регіональної конкуренції» та сценарій «постбіполярного світу»).

Слід зазначити, що в жодному із запропонованих сценаріїв, окрім першого, глобалізація не призводить до широкої глобальної співпраці.

У всіх чотирьох сценаріях життєво важливого значення набувають ефективність національного, регіонального і міжнародного керівництва і помірною, але стійкою економічного зростання. Показовим є те, що у всіх чотирьох сценаріях глобальний вплив США зменшиться.

#### Список використаних джерел

1. Глобальные тенденции развития человечества до 2015 года/ Пер. С англ. М. Леоновича под ред. К. Жвакина. Екатеринбург: У-Фактория, 2002. – 120 с.
2. Макаренко Є.А. Прогнозування міжнародних відносин у глобальних тенденціях розвитку людства (на прикладі США, ЄС та Російської Федерації)
3. [http://www.cia.gov/nic/NIC\\_globaltrend2015.html](http://www.cia.gov/nic/NIC_globaltrend2015.html)
4. Глобальні тенденції до 2010 року. Національна Рада з Розвідки США. 1997